

BETYDELSELÄRA (SEMANTIK)

Åke Lundström 1964

En viktig del av språkvetenskapen sysslar med att utforska hur etymologiskt samhöriga ord får olika betydelser i olika språk och hur ett ords betydelse kan förändras inom ett språk.

Jämför:

eng **small** - sv **smal**

ty **klein** (= liten) – sv **klen**

la **mors** – sv **mord**

eng **friend** – ty **Freund** – sv **frände** (= släkting)

da **höst** (= skörd) – sv **inhösta**

gr **gyné** – eng **queen** – sv **kvinna**

da **pige** (= flicka) – sv **piga**

da **dreng** (= pojke) – sv **dräng**

la **domina** – sv **dam** (i slang: **donna**)

fr **mademoisell** (= fröken) – sv **mamsell**

la **magister** – sv **mäster, mästare**

sv/da **ro – oro, rolig** (da = lugn) – **orolig**

hemsk är egentlig adjektiv till **hem** (jfr **inhemsk** och ty **heimisch** = bofast, hemmastadd)

hemsk betyder i isländskan enfaldig (urspr = den som endast vistats hemma)

Vissa ord har blivit tabu, dvs farliga att uttala, och därför ersatts av andra, förskönande omskrivningar (eufemismer eller noa-ord):

‣ la **vulpes** (= räv) – ty **Wolf** – sv **ulv** : dessa har utträngts av varg, gråben e dyl

(varulv = man-ulv, från latinets vir = man)

‣ gr **diabolos** – sv **djävul** betyder eg förtalaren och är en eufemism för Satan. 'Den onde' osv är i sin tur eufemismer för 'djävulen'.

Genom missförstådda översättningslån har en del underliga uttryck uppstått:

ont krut (ty Unkraut = ogräs) förgås inte så lätt

läsa lusen av någon förmodligen från ty ablesen = plocka av

snälltåg från ty schnell = snabb

Från ett ords grundbetydelse måste man vid översättning söka sig fram till det i sammanhanget och enligt svenskt språkbruk bästa ordet:

magnus = stor men:

magnus clamor = högt rop

magnum silentium = djup tystnad

magna spes = gott hopp

magnus labor = tungt arbete

magna poena = hårt straff

magnus fructus = riklig frukt

magna clades = svårt nederlag